

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. CXXII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

facio, ante omnia est mei cura. Hæc animalibus inest cunctis: nec inferitur, sed innasci- A
tur. Producit fœtus suos natura, non abiicit: & quia tutela certissima ex proximo est,
sibi quisque commissus est. Itaque ut in prioribus dixi, tenera quoque animalia è mater-
no utero vel quoquo modo effusa, quid sit infestum ipsis, protinus norunt, & mortifera
deutant: umbram quoque transuolantium reformidant, obnoxia auibus raptò viuē-
tibus. Nullum animal ad vitam prodit sine metu mortis. Quemadmodum, inquit, edi-
tum animal intellectum habere, aut salutaris aut mortiferæ rei potest? Primum quæri-
tur, an intelligat, non quemadmodum intelligat. Esse autem illis intellectum, ex eo ap-
paret, quòd nihil amplius, si intellexerint, faciant. Quid est quare pavonem, quare anse-
rem gallina non refugiat, cum tanto minorem, & ne notum quidem sibi, accipitrem fu-
giat? quare pulli felem timent, canem non timent? Apparet illis inesse scientiam noci-
turi, non experimento collectam. nam antequam possint experiri, cauent. Deinde, ne
hoc casu existimes fieri, nec metuunt alia quàm debent, nec unquam obliuiscuntur hu-
ius tutelæ & diligentia. æqualis est illis à pernicioso fuga. Præterea, non fiunt timidiora B
viuendo. Ex quo quidem apparet, non vsu illa ad hoc peruenire, sed naturali amore sa-
lutaris suæ. Et tardum est & varium, quod vsus docet: quidquid natura tradit, & æquale
est omnibus, & statim. Si tamen exigis, dicam quomodo omne animal perniciofa in-
telligere conetur. Sentit se carne constare: itaque sentit, quid sit, quo secari caro, quo vri,
quo obteri possit. Quæ sunt animalia armata ad nocendum, horum speciem trahit ini-
micam & hostilem. Inter se ista coniuncta sunt. Simul enim conciliatur saluti suæ quid-
que: & quæ iuuant, illa petit; læsura formidat. Naturales à contrariis aspernationes sunt.
sine vllâ cogitatione, sine consilio fit, quidquid natura præcipit. Non vides, quanta sub-
tilitas sit apibus ad fingenda, domicilia? quanta ¹¹ diuidui laboris obeundi concordia?
Non vides quàm nulli mortalium imitabilis sit, illa araneæ textura? quanti operis sit, fila
disponere? alia in rectum immisssa firmamenti loco, alia in orbem currentia ex denso ra-
ra, quæ minora animalia, in quorum perniciem illa tenduntur, velut retibus implicata
teneant. Nascitur ars ista, non discitur. Itaque nullum est animal altero doctius. vide- C
bis aranearum pares telas, par ¹² in fauis angulorum omnium foramen. Incertum est &
inæquale, quidquid ars tradit: ex æquo venit, quod natura distribuit. Hæc nihil magis,
quàm tutelam sui, & eius peritiam tradidit: ideoque etiam simul incipiunt, & discere
& viuere. Nec est mirum, cum eo nasci illa, sine quo frustra nascerentur. Primum hoc
instrumentum illis natura contulit, ad permanendum in conciliatione & caritate sui.
Non poterant salua esse, ni vellent. Nec hoc per se profuturum erat: sed sine hoc nulla
res profuisset. Sed in nullo deprehendes ¹³ vilitatem sui, ne negligentiam quidem. Ta-
citis quoque & brutis, quamuis in cetera torpeant, ad viuendum solertia est. Videbis
quæ aliis inutilia sunt, sibi ipsa non deesse.

EPIST. CXXII.

INGENIVM luxuriæ, aduersa moribus facere. Aliter canare, bibere, dormire, surgere: D
& tales aliquot Antipodas facere describit.

DETRIMENTVM iam dies sensit: resiliuit aliquantulum: ita tamen, ut libera-
le adhuc spatium sit, si quis cum ipso, ut ita dicam, die surgat, officiosior, melior-
que, quàm si quis illum exspectat, ¹ ut luce primâ exeat. Turpis, qui alto sole semi-
somnia

11. DIVIDVI LABORIS.] Nam partiuntur
inter se munera.

12. IN FAVIS ANGLORVM.] Alij libri, in fi-
lis, quod in Araneis probem.

13. VILITATEM SVI.] Ut se contemnat, vile
habeat.

EPIST. CXXII. I. VT LUCE PRIMA EX-
EAT.] Hec vera habeo, & pro Romano more scripta.
Satis notum, salutatores cum primâ luce, sepe ante,
exire solitos & discurrere: qui Officiosi dicebantur,
& res ipsa Officium. At nunc Seneca: Dies quidem
minuit, & tardior lux est: tamen vel sic satis longus,
si quis

A somnis iacet, cuius vigilia medio die incipit: & adhuc multis hoc antelucanum est. Sunt qui officia lucis noctisque peruertunt: nec antè diducunt oculos hesternâ graues crapulâ, quàm appetere nox cœpit. Qualis illorum conditio dicitur, quos natura (vt ait Virgilius) pedibus nostris subditos econtrario posuit,

*Nosque ubi primus equis oriens afflauit anhelis,
Illis sera rubens accendit lumina vesper:*

talibus horum contraria omnibus non regio, sed vita est. Sunt quidam in eadem vrbe antipodes, qui, ² vt M. Cato ait, *nec orientem vquam solem viderunt, nec occidentem*. Hos tu existimas scire, quemadmodum viuendum sit, qui nesciunt quando? & hi mortem timent, in quam se viui condiderunt: tam infaulti ominis, quàm nocturnæ aues sunt? Licet in vino vnguentoque tenebras suas exigant, licet epulis, & in multa quidem fercula distinctis, totum peruerfæ vigiliæ tempus diducant: non conuiuantur, sed ³ iusta sibi faciunt. Mortuis certè interdiu parentatur. At mehercules nullus agenti dies longus est. Extendamus vitam: huius & officium, & argumentum, actus est. circum scribatur nox, & aliquid ex illâ in diem transferatur. Aues, quæ conuiuus comparantur, vt immortæ facillè pinguescant, in obscuro continentur: ita sine vllâ exercitatione iacentibus, tumor pigrum corpus iuuadit, ⁴ & super membra iners sagina succrescit. Ita istorum corpora, qui se tenebris dicauerunt, foeda visuntur. Quippe non speciosior illis, quàm morbo pallentibus, color est: languidi, & euanidi albert, & in viuis caro morticina est. Hoc tamen minimum in illis malorum dixerim: quanto plus tenebrarum in animo est? ille in se stupet, ille caligat, inuidet cæcis. Quis vquam oculos tenebrarum causâ habuit? Interrogas, quomodo hæc animo prauitas fiat, auerfandi diem, & totam vitam in noctem transferendi? Omnia vitia contra naturam pugnant: omnia debitum ordinem deserunt. hoc est luxuriæ propositum, gaudere peruerfis: nec tantum discedere à recto, sed quàm longissimè abire, deinde etiam econtrario stare. Isti non videntur tibi contra naturam viuere, ⁵ qui ieiuni bibunt, qui vinum recipiunt inanibus venis, & ad cibum ebrij transeunt? Atqui frequens hoc adolescentium vitium est, qui vires excolunt. ⁶ in ipso pæne balnei limine, inter nudos bibunt, imò potant: vt sudorem, quem mouerunt porionibus crebris ac feruentibus, ⁷ subinde distringant. Post prandium aut cænam bibere, vulgare est: hoc patres-familiæ rustici faciunt, & veræ voluptatis ignari. Merum illud delectat, quod non innat cibo, quod liberè penetrat ad neruos: illa ebrietas iuuat, quæ in vacuum venit. Non videntur tibi contra naturâ viuere, qui ⁸ commutant cum fami-

si quis cum luce surgat sed melioris officij causâ, quàm vt salutarum alios eat. Cuius? vt se curet, & saluum velit faciâque.

2. VT M. CATO AIT.] *Vbi Cato, scire non licet: Ciceronem dixisse, 11. de Finibus, & item Pisoni obieciisse legimus, Oratione in ipsum. Sicut & Grecos tale v'surpasse: sed in epulis aut poculis deditos, qui ante occasum Solem in mensâ sunt, post ortum stertunt. De iisdem Catonem dixisse opinandum est: neque tunc adhuc peruersi s'nt Seneca Antipodes.*

3. IUSTA SIBI FACIUNT.] *Vide in epist. XII.*

4. ET SUPER MEMBRA.] *Libri alij, & sub ipsâ vmbra: bono item sensu.*

5. QUI IEIUNI BIBUNT.] *Antè de istis dictum. & dignus adscribi Nouatianus locus, qui & suo æuo durasse ostendit in Epistolâ de cibis Iudæicis: Nec defunt, qui cum sibi Christiani vocem induerint, exempla præbeant intemperantiæ & magisteria. quorum vique eò vitia venerunt, vt & ieiuni matutino tempore bibant: non putantes Christianum esse potare post cibum, nisi in vacuas & inanes adhuc venas infusa statim per (lego, post) somnum vina descenderint. Et addit elegantissimè*

mè. Videas ergo tales nouo genere adhuc ieiunos, & iam ebrios, non ad popinam currentes, sed popinam secum circumferentes: quorum si quis salutat, non osculum dat, sed propinat. Plutarchus hoc inter causas morborum habet, Quæstion. Conuiu. VIII. cap. IX. Nec minimum, inquit, momentum habent ea quæ Propomata vocantur (potus qui præbibuntur.) Veteres enim ante cil: um ne aquam quidem fumebant: nunc ieiuni prius onerant se vino, tum cibum gustant, corpore maddo & perfuso.

6. IN IPSO PÆNE BALNEI.] *Arnobius ostendit factitasse, post insolationem & vnctionem, lib. 1. Numquid ideo dicenda sunt nubila inimicâ obductione pendere, quia libidini non permittitur, otiosè rutulare se flammis, & causas potionibus præparare?*

7. SUBINDE DISTRINGANT.] *Ad Strigiles aspectum, quibus sordes & sudorem defricabant, & linteis deinde vergebant. Græcis est δρωζύδαι.*

8. COMMUTANT CVM FÆMINIS.] *Magis placeat, cum aliis libris, communicant. Fæmina autem Sericis Còisque utebantur: & quidam è viris.*

2. QVI

fæminis vestem? Non viuunt contra naturam, ⁹ qui expectant, vt pueritia splendeat A tempore alieno? Quid fieri vel crudelius, vel miserius potest? numquam vir erit, vt diu virum pati possit: & cum illum contumeliæ sexus eripuisse debuerat, ne atas quidem eripiet? Non viuunt contra naturam, qui hieme concupiscunt rosam? fomentoque aquarum calentium, & calorum ¹⁰ aptâ mutatione, brumâ lilium, florem vernum, exprimunt? Non viuunt contra naturam, qui ¹¹ pomaria in summis turribus ferunt? quorum filuæ in tectis domorum ac fastigijs nutant, inde ortis radicibus, quò improbe cacumina egissent? Non viuunt contra naturam, qui fundamenta ¹² thermarum in mare iaciunt: nec delicatè natæ ipsi sibi videntur, nisi calentia stagna fluctu ac tempestate feriantur? Cùm instituerunt omnia contra naturæ consuetudinem velle, nouissimè in totum ab illâ desciscunt. ¹³ Lucet: somni tempus est. quies est: nunc exerceamur, nunc gestemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit: tempus est cænæ. Non oportet id facere, quod populus: res fordida est, trita ac vulgari viâ viuere. Dies publicus relinquatur: proprium nobis ac peculiare mane fiat. Isti verò mihi defunctorum loco sunt. B quantulum enim à funere absunt, & quidem acerbo, qui ¹⁴ ad faces & cereos viuunt? Hanc vitam agere eodem tempore multos meminimus: inter quos & Atilium Butam prætorium, cui post patrimonium ingens consumptum, Tiberius paupertatem confitenti: *Serò, inquit, experrectus es.* Recitabat Montanus Iulius carmen, ¹⁵ tolerabilis poëta, & ¹⁶ amicitia Tiberij notus, & frigore. Ortus & occasus libentissimè inferebat. itaque cùm indignaretur quidam illum totâ die recitasse, & negaret accedendum ad recitationes eius, ¹⁷ Natta Pinarius ait: *Numquid liberalius possum agere? Paratus sum illum audire ab ortu ad occasum.* Cùm hos versus recitasset:

*Incipit ardentes Phœbus producere flammæ,
Spargere se rubicunda dies, iam tristis hirundo
Argutis reditura cibos immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore ministrat.*

Varus eques Romanus L. Vinicij comes, cænarum bonarum affectator, quas improbi- C tate linguæ merebatur, exclamauit: *Incipit Buta dormire.* Deinde cùm subinde recitasset:

Jam sua pastores stabulis armenta locarunt,

Iam

9. QVI EXPECTANT.] *Aliàs, spectant: sed cur non, expectant? Nam que expectatio hęc sit nescio, sed meditatio & cura. Intelligit porrò diuites, qui glabros suos vltra et atem retinebant: & ita epistola xlvii. scripsit, vini ministrum, cum ætate luctari. Velle videri iuuenem ac puerum, cùm iam non esset.*

10. APTA MUTATIONE.] *Imò verò, imitatione, vt quidam libri. Imitantur calores æstiuos aut vernos, qui à naturâ.*

11. POMARIA IN SYMMIS.] *Horti & siluæ in tectis aut summis adibus, vt nos quoque vidimus in vrbe regia Bruxella. Sed in tectis scilicet planis, & sine fastigio: vbi terra super trabes, siue & fornices latericios, agerebatur. Seneca 1. De Ira cap. vlt. appellat, Nemora suspendere. Alter Seneca tangit, in Thyeste:*

— nulla culminibus meis
Imposita nutat silua.
Et siluæ in tecta scandunt, apud Plinium lib. xv. cap. xiiii.

12. THERMARVM IN MARE.] *Quod Baijs, aut illo tractu, fiebat crebrò.*

13. LUCET, SOMNI TEMPVS.] *De his peruersis hominibus, etiam Horatius:*

— noctes vigilabat ad ipsum

Mane, diem totum stertebat.
Lampridius de Heligabalo: Traiecit & dieru actus noctibus, & nocturnos diebus, æstimans hoc inter instrumenta luxurię: ita vt serò de somno surgeret, & salutari inciperet, manè autem dormire inceptaret. Tacitus de C. Petronio: Namque illi dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vitæ transigebatur.

14. AD FACES ET CEREOS.] *Ad quos pueri solent efferi. Vide De Bren. vit. in fine.*

15. TOLERABILIS POËTA.] *Seneca pater de illo, in Contro. 1. libri vii. Montanus Iulius, qui comis fuit, quique egregius poëta: paullo honestius sentit. Scripsit heroos & elegos. Ideoque Ouidius lib. iv. de Ponto:*

Quique vel imparibus numeris, Montane, vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.

16. AMICITIA TIB. NOTVS ET FRIGORE.] *Quem & amavit valde Tiberius, & postea fastidit. Calor enim, amor est: frigus, remissio & neglectus. Exemplis affirmat Animaduers. in Patriculum, lib. 11.*

17. NATTA PINARIVS.] *Nominatur ille Tacito, inter Seiani clientes, libro v. si tamen ille.*

18. PEDO-

A

*Iam dare sopitis nox nigra silentia terris**Incipit :*

Idem Varus inquit: *Quid dicit? iam nox est: ibo, & Butam salutabo.* Nihil erat notius hac eius vitâ in contrarium circumactâ: quam, ut dixi, multi eodem tempore egerunt. Causa autem est ita viuendi quibusdam, non quia aliquid existiment noctem ipsam habere iucundius, sed quia nihil inuat obuium, & grauis malæ conscientiæ lux est: & omnia concupiscenti aut contemnti, prout magno aut paruo empta sunt, fastidio est lumen gratuitum. Præterea, luxuriosi vitam suam esse in sermonibus, dum viuunt, volunt. nam si taceretur, perdere se putant operam. Itaque malè habent, quoties non faciunt, quod excitet famam. Multi bona comedunt, multi amicos habent: ut inter istos noimen inuenias, opus est non tantum luxuriosam rem, sed notabilem facere. In tam occupatâ ciuitate, fabulas vulgaris nequitia non inuenit. ¹⁸ Pedonem Albinouanum narrantem audieramus (erat autem fabulator elegantissimus) habitasse se supra domum Sp. Papi-
 B nij. is erat ex hac turbâ lucifugarum. Audio, inquit, circa horam tertiam noctis, ¹⁹ flagellorum sonos: quæro, quid faciat? Dicitur rationes accipere. Audio, circa horam sextam noctis, clamorem concitatum: quæro, quid sit? Dicitur vocem exercere. Quæro circa octauam horam noctis, quis sit ille ²⁰ sonus rotarum? velle gestari dicitur. Circa lucem discurretur, pueri vocantur, cellarij, coqui tumultuantur. Quæro quid sit? Dicitur ²¹ mulsum & alicam poposcisse, à balneo exisse. Excedebar, inquit, cæna eius diem? minimè. valde enim frugaliter viuerebat, nihil consumebat nisi noctem. Itaque crebrò dicentibus illum quibusdam auarum, & fordidum: *Vos, inquit, illum & ²² lychnobium dicetis.* Non debes admirari, si tantas inuenis vitiorum proprietates: varia sunt, & innumerabiles habent facies: comprehendi eorum genera non possunt. Simplex recti cura est, multiplex prauis, & quantumuis nouas declinationes capit. Idem moribus euenit. naturam sequentium, faciles sunt, soluti sunt, exiguas differentias habent: ab his distorti plurimum, & omnibus & inter se dissident. Causa tamen præcipua mihi videtur huius morbi, vitæ communis fastidium. Quomodo cultu se à ceteris distinguunt, quomodo elegantiam canarum, mundicijs vehiculorum, sic volunt separare etiam temporum dispositione. nolunt solita peccare, quibus ²³ peccandi præmium infamia est. Hanc petunt omnes isti, qui, ut ira dicam, retrò viuunt. Ideò, Lucili, tenenda nobis via est, quam natura præscripsit, nec ab illâ declinandum. illam sequentibus, omnia facilia & expedita sunt: contra illam nitentibus, non alia vita est, quam contra aquam remigantibus.

18. PEDONEM ALBINOVANVM.] *Qui item poeta.*

19. FLAGELLORVM SONOS.] *Nam diurna ante balneum videntur accepisse: & tum serui saepe vapulabant. Docet Iuuenalis, de feminis Sat. VI.*

— longi relegit transuersa diurni,
 Et cædit, donec lassus cadentibus, Exi,
 Intonat horrendum.

D

20. SONVS ROTARVM.] *Palam de effedo, in quo gestandus erat.*

21. MULSUM ET ALICAM.] *Hæc Promulsis, siue Gussus erat: & sumebant sub ipsam cænam. Iungit & Martialis hæc duo:*

Nos alicâ, mulsum poterit tibi mittere diues.
 Alica autem (ait Plinius) res Romana est, nec pri-

dem excogitata. alioqui non præfana potius laudes scripsissent Græci. Esse autem eximie vtilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aquâ mulsa, siue in forbitiones decocta, siue in pulsem. *Triplitem modum sumendi notes. Fuit autem optimi triticæ pollen, & stas ipsæ.*

22. LYCHNOBIUM DICETIS.] *Qui ad lucernam viuit. & assentior Pinctano, allusum esse simul ad lychnobium, quasi cupediartum & catillonem.*

23. PECCANDI PRÆMIUM, INFAMIA EST.] *Non muto, & ita habet: qui ad vltima vitiorum venerunt, gaudent ipsâ infamiâ. & illa iactant. Tacitus egregie, de Messallinâ: Nomen tamen matrimonij concupiuit, ob magnitudinem infamiæ: cuius, apud prodigos, nouissima voluptas est.*

EPIST.